

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО АДМІНІСТРУВАННЯ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

SCIENTIFIC AND PRACTICAL APPROACHES TO THE ADMINISTRATION OF MILITARY SERVICE IN THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

Кривенко О.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри військового права та правоохоронної діяльності
Національний університет оборони України
ORCID ID: 0000-0002-4776-3465

У статті проведено аналіз нормативної бази яка регулює проходження громадянами військової служби у Збройних силах та інших військових формуваннях які утворені відповідно до чинного законодавства України. Серед таких військових формувань особливе місце посідає Національна гвардія України, яка маючи статус військового формування з правоохоронними функціями виконує покладені на неї завдання не тільки безпекового, а і оборонного характеру.

Охарактеризовано основні групи завдань виконання яких покладено на Національну гвардію України, її організаційна побудова, а також повноваження командувача НГУ щодо адміністрування проходження військової служби громадянами в Національній гвардії України.

Установлено, що Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, на підставі якого здійснюється адміністрування проходження військової служби в Національній гвардії України не повністю враховує специфіку завдань які покладені на Національну гвардію України, особливості її організаційної побудови та повноваження командувача.

На підставі аналізу наукових позицій дослідників, нормативно-правового підґрунтя та інших емпіричних елементів вивчених у межах предмета та об'єкта дослідження доводиться позиція, що у зв'язку із суттєвим зміненням структури, збільшенням чисельності особового складу Національної гвардії України назріла необхідність розробки і введення в дію окремого Положення про проходження громадянами України військової служби у Національній гвардії України, яке б враховувало специфіку завдань НГУ та особливості її організаційної побудови.

Перспектива ж подальших наукових пошуків, полягає в необхідності детального та широкого дослідження, питань адміністрування проходження військової служби в умовах правового режиму воєнного стану.

Ключові слова: Національна гвардія України, військова служба, адміністрування проходження військової служби, військові формування, правоохоронні органи спеціального призначення.

The article analyzes the regulatory framework that regulates military service by citizens in the Armed Forces and other military formations formed in accordance with the current legislation of Ukraine. Among such military formations, the National Guard of Ukraine occupies a special place, which, having the status of a military formation with law enforcement functions, performs tasks assigned to it not only of a security, but also of a defensive nature.

The main groups of tasks entrusted to the National Guard of Ukraine, its organizational structure, as well as the authority of the commander of the National Guard in relation to the administration of military service by citizens in the National Guard of Ukraine are characterized.

It was established that the Regulation on military service in the Armed Forces of Ukraine by citizens of Ukraine, on the basis of which the administration of military service in the National Guard of Ukraine is carried out, does not fully take into account the specifics of the tasks assigned to the National Guard of Ukraine, the peculiarities of its organizational structure and the authority of the command.

On the basis of the analysis of the scientific positions of the researchers, the regulatory and legal basis and other empirical elements studied within the scope of the subject and the object of the study, the position is proved that in connection with a significant change in the structure, an increase in the number of personnel of the National Guard of Ukraine, the need to develop and introduce into the effect of a separate Regulation on the completion of military service by citizens of Ukraine in the National Guard of Ukraine, which would take into account the specific tasks of the NGU and the peculiarities of its organizational structure.

The perspective of further scientific research is the need for a detailed and extensive study of the administration of military service in the conditions of the legal regime of martial law.

Key words: National Guard of Ukraine, military service, administration of military service, military formations, special law enforcement agencies.

Постановка проблеми. В умовах відсічі широко-масштабної збройної агресії російської федерації проти України критично важливим є максимально ефективно використання всього оборонного потенціалу держави для виконання завдань із захисту суверенітету та територіальної цілісності країни. Людський потенціал держави є найважливішою складовою оборонного потенціалу держави і ефективне його використання є ключовим елементом вирішення поставлених завдань.

Статтею 17 Конституції України визначено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу [1]. Реалізація зазначеної норми Конституції України в умовах екзистенційної воєнної загрози національній безпеці, зростання дефіциту людських ресурсів та дисбалансу воєнних потенціалів України та російської федерації обумовлює необхідність розроблення та вдосконалення наявних механізмів адміністрування проходження військової служби.

Визначаючи пріоритети у реалізації воєнної політики держави Президент України відмічав, що оновлена вій-

ськова кадрова політика в силах оборони буде орієнтована на людину, ґрунтуватися на принципах і стандартах держав-членів НАТО та національному досвіді, отриманому, насамперед в бойових діях. [2, п.3.7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загально-теоретичний аналіз проходження військової служби проводили П.П. Богущкий, Є.І. Григоренко, О. Ф. Кобзар, Л. В. Кринець, І.М. Коропатнік, М.В. Кушнір, Л.П. Медвідь, В.І. Пашинський, В.В. Сокурєнко, Б.М. Шамрай, І.М. Шопіна та багато інших. Зазначені вчені зробили значний внесок у вирішення проблем адміністрування даної сфери діяльності. Дослідженню проблеми адміністрування проходження військової служби у Збройних Силах України присвятив своє дослідження М.В. Кушнір. Разом з тим, особливості адміністрування проходження військової служби в частинах і підрозділах Національної гвардії України (далі - НГУ) все ж таки, на наш погляд, досліджено недостатньо, і, відповідно до вимог сьогодення, зазначене питання потребує посиленої уваги, опрацювання та впровадження в життя у вигляді прийнятих нормативно-правових актів.

Метою статті дослідження особливостей адміністрування проходження військової служби в Національній гвардії України та розробка практичних рекомендацій щодо його покращення.

Виклад основного матеріалу статті. На сьогодні правове регулювання відносин між державою і громадянами України у зв'язку з виконанням ними конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України та загальні засади проходження військової служби в Україні врегульовано базовим законом «Про військовий обов'язок і військову службу» [3]. Відповідно частини першої статті 2 зазначеного закону [3] військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов'язаних із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності.

Слід зазначити що до зазначеного закону протягом останнього періоду вносяться чисельні зміни і вдосконалення якого, наразі, активно обговорюється в науковому середовищі. Зазначене в свою чергу свідчить про необхідність поглибленого наукового дослідження правовідносин відносин у зазначеній сфері суспільного життя.

Згідно частини третьої статті 2 вищезазначеного закону [3] **порядок проходження військової служби** визначається відповідними положеннями про проходження військової служби, що затверджуються Президентом України.

За звичай в правовій науці під порядком розуміють певним чином урегульований стан суспільних відносин ...у значенні процедури, механізму реалізації повноважень, прав і обов'язків, вчинення дій з боку суб'єктів правовідносин [4].

Таким чином, на наш погляд, порядок проходження військової служби повинен урегульовувати механізм реалізації повноважень, прав і обов'язків військових посадових осіб та військовослужбовців щодо адміністрування проходження військової служби.

Наразі в Україні діє декілька положень, що введені в дію Указами Президента України та поширюють свою юрисдикцію на військові формування України та правоохоронні органи спеціального призначення, що відповідно до законів комплектуються військовослужбовцями. До них відносяться:

Указ Президента України «Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України», що поширює свою дію на військовослужбовців у Збройних Сил України, військовослужбовців Національної гвардії України та Державної спеціальної служби транспорту [5];

Указ Президента України «Положення про проходження військової служби військовослужбовцями Служби безпеки України», що поширює свою дію на військовослужбовців у Службі безпеки України [6];

Указ Президента України «Положення про проходження громадянами України військової служби у Державній прикордонній службі України», що поширює свою дію на військовослужбовців у Державній прикордонній службі України [7];

Указ Президента України «Про Положення про проходження громадянами України військової служби за контрактом в Управлінні державної охорони державної охорони України [8];

Указ Президента України «Про Положення про проходження військової служби військовослужбовцями Служби зовнішньої розвідки України», що поширює свою дію на військовослужбовців Служби зовнішньої розвідки України [9].

На підставі вищезазначеного можливо відмітити, що військові формування та правоохоронні органи спеціального призначення України, що, відповідно до законів,

комплектуються військовослужбовцями, *крім НГУ*, мають свої положення, що регламентують проходження військової служби в їх структурних елементах з урахуванням їх призначення, організаційної побудови, прав та обов'язків відповідних посадових осіб та специфіки завдань, що вони виконують. Зазначене дозволяє чітко визначати механізм реалізації прав і обов'язків посадових осіб щодо адміністративного регулювання проходження військової служби (адміністрування проходження військової служби) і, як наслідок, якісно та ефективно здійснювати її.

В останній час, у зв'язку з розвитком науки адміністративного права, в науковому середовищі з'явився термін «адміністрування проходження військової служби у Збройних Силах України» під яким М.В. Кушнір пропонує розуміти публічно-владний механізм організаційно-правового забезпечення, супроводження, цільового спрямування, координації, оптимізації та взаємодії військово-управлінського процесу та процесу повсякденної військово-службової діяльності, пов'язаної із реалізацією унормовано-стадійних процедур вступу, проходження та припинення військової служби у Збройних Силах України, який перебуває під демократичним цивільним контролем [10].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про Національну гвардію України» НГУ є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено виконання для трьох груп завдань, до яких відносяться:

завдання із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадської безпеки і порядку та забезпечення громадської безпеки;

завдання із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій (виконуються у взаємодії з правоохоронними органами);

завдання із відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконання завдань територіальної оборони (виконуються у взаємодії із Збройними Силами України) [11].

Національна гвардія України є другим, після Збройних Сил України, за чисельністю і бойовими спроможностями військовим формуванням України.

Відповідно до пункту три статті 9 закону [11] комплектування НГУ військовослужбовцями та проходження ними військової служби здійснюються відповідно до Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу" та Положення про проходження військової служби громадянами України в Національній гвардії України, що затверджується Президентом.

Не може бути прийнята на службу до Національної гвардії України особа, яка має не погашену або не зняту судимість за вчинення кримінального правопорушення (крім реабілітованої особи) або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією.

НГУ, як військове формування з правоохоронними функціями, має свої особливості, які визначаються основними функціями, які на неї покладено статтею 2 закону [11].

Відповідно до основних функцій НГУ законодавчо визначена її організаційна побудова, яка включає головний орган військового управління НГУ та органи військового управління оперативно-територіальних об'єднань НГУ, з'єднання, військові частини (підрозділи), вищі військові навчальні заклади, навчальні військові частини (центри), бази, заклади охорони здоров'я та установи [11, ч.2 ст. 5]. Відповідно всі організаційні структури НГУ очо-

люють керівники, які наділяються відповідними правами і обов'язками втому числі і щодо адміністрування проходження військової служби.

Відповідно до пункту першого статті 7 закону [11] безпосереднє військово керівництво НГУ здійснює командувач Національної гвардії України, який одночасно є начальником головного органу військового управління Національної гвардії України.

Повноваження командувача НГУ щодо адміністрування проходження військової служби визначені пунктом другим Указу Президента України, яким установлюється, що командувач Національної гвардії України користується щодо військовослужбовців Національної гвардії України правами Міністра оборони України, які передбачені Положенням про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затвердженим Указом Президента України від 10 грудня 2008 року №1153 [5]. **Інші посадові особи НГУ в даному положенні не згадуються** і їх права і обов'язки щодо адміністрування проходження військової служби в НГУ не визначені. Ключові складові адміністрування проходження військової служби (присвоєння військових звань офіцерському складу, призначення на посади) покладаються на

командувача Національної гвардії України, що значно ускладнює механізм адміністрування.

Досліджуючи повноваження посадових осіб НГУ слід зазначити, що окремі повноваження щодо адміністрування окремих елементів проходження військової служби (щодо дострокового присвоєння військових звань та пониження у військовому званні як заходів дисциплінарного впливу відповідних командирів) визначені Дисциплінарним статутом Збройних Сил України [13], дія якого поширюється і на НГУ не корегуються з діючим Положенням про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України.

Висновки: Адміністрування проходження військової служби у військових формуваннях України та правоохоронних органів спеціального призначення, що, відповідно до законів, комплектуються військовослужбовцями повинно враховувати їх призначення, організаційну побудову, права та обов'язків посадових осіб відповідно до специфіки завдань, що вони виконують.

Адміністрування проходження військової служби у військових формуваннях України та правоохоронних органів спеціального призначення, що, відповідно до законів, комплектуються військовослужбовцями, здійснюється відповідно до положень про проходження військової служби, що затверджуються Президентом України та інших нормативно-правових актів.

Кожне військово формування та правоохоронний орган спеціального призначення, що, відповідно до законів, комплектуються військовослужбовцями, крім НГУ, має своє положення, яке враховує призначення, специфіку завдань, що на них законодавчо покладаються та особливості організаційної побудови.

Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, на підставі якого здійснюється адміністрування проходження військової служби в НГУ не повністю враховує специфіку завдань НГУ та особливості її організаційної побудови.

У зв'язку із суттєвим змінням структури, збільшенням чисельності особового складу НГУ нарізла необхідність розробки і введення в дію окремого Положення про проходження громадянами України військової служби у Національній гвардії України, яке б враховувало специфіку завдань НГУ та особливості її організаційної побудови. Однак, дане питання потребує більш детального та широкого дослідження, при цьому особливу увагу слід буде приділити особливостям адміністрування проходження військової служби в умовах правового режиму воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. Дата оновлення: 01.01.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.01.2024)
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року "Про Стратегічний оборонний бюлетень України": Указ Президента України від 17.09.2021 р. №473/2021 Дата оновлення: 17.09.2021 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121> (дата звернення: 30.01.2024)
3. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-XII Дата оновлення: 27.02.2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 28.02.2024)
4. Юридична енциклопедія: В 6т./Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.-К.: Укр.енцикл., 1998 т.4: Н-П.-2002.-720 с. С 679
5. Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України: Указ Президента України від 10.12.2008 р. № 1153/2008 Дата оновлення: 20.07.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153/2008#Text> (дата звернення: 30.01.2024)
6. Положення про проходження військової служби військовослужбовцями Служби безпеки України: Указ Президента України від 27.12.2007 р. № 1262
Дата оновлення: 27.01.2022 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/12622007-6888> (дата звернення: 30.01.2024)
7. Про Положення про проходження громадянами України військової служби в Державній прикордонній службі України: Указ Президента України від 29.12.2009р. № 1115/2009 Дата оновлення: 27.01.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1115/2009#Text> (дата звернення: 30.01.2024)
8. Про Положення про проходження громадянами України військової служби за контрактом в Управлінні державної охорони України: Указ Президента України від 26.01.2022 р. № 33/2022 Дата оновлення: 27.01.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/33/2022#Text> (дата звернення: 30.01.2024)
9. Про Положення про проходження військової служби військовослужбовцями Служби зовнішньої розвідки України: Указ Президента України від 30.12.2021 р. № 690/2021 Дата оновлення: 27.01.2022 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6902021-41097> (дата звернення: 30.01.2024)
10. Кушнір М.В. Дисертація: Адміністрування проходження військової служби в Збройних Силах України стр.20
11. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. ст.594
12. Питання головного органу військового управління Національної гвардії України: Указ Президента України від від 28 березня 2014 року №346/2014 Дата оновлення: 27.01.2022 URL: <https://ngu.gov.ua/normatyvno-pravovi-akty/> (дата звернення: 30.01.2024)
13. Дисциплінарний статут Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 № 551-XIV Дата оновлення: 27.02.2024 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T990551> (дата звернення: 28.02.2024)